

PROGRAMMA ZUID-HOLLANDSE ECONOMIE 2021-2025

provincie **HOLLAND**
ZUID

Elke dag beter. Zuid-Holland.

INHOUD

INLEIDING	4
Waarom een Programma Zuid-Hollandse Economie?	5
Samenhang met overig provinciaal beleid	5
Leeswijzer	5
IMPACT CORONACRISIS OP ZUID-HOLLANDSE ECONOMIE	6
HOOFDSTUK 1: EEN DUURZAME, DIGITALE EN WEERBARE ECONOMIE	8
Waar staan we nu?	9
Waar willen we naartoe?	9
Provinciale rol	10
HOOFDSTUK 2: TRANSITIE NAAR EEN DUURZAME EN DIGITALE ECONOMIE	12
2.1 Digitale economie	13
Waarom is digitalisering een economisch thema voor de provincie?	13
Inzet provincie Zuid-Holland	13
Hoe doen we dit?	13
2.2 Circulair Zuid Holland	13
Waarom is circulariteit een economisch thema voor de provincie?	13
Inzet provincie Zuid-Holland	14
Hoe doen we dit?	14
2.3 Innovatie instrumentarium	14
Waarom is dit een belangrijk economisch thema voor de provincie?	14
Wat zijn onze doelstellingen?	14
Hoe doen we dit?	15
HOOFDSTUK 3: RIJK VESTIGINGSKLIMAAT	18
3.1 Werklocaties	19
Waarom is werklocaties een economisch thema voor de provincie?	19
Inzet provincie Zuid-Holland	21
Hoe doen we dit?	21
3.2 Human Capital	21
Waarom is Human Capital een economisch thema voor de provincie?	21
Inzet provincie Zuid-Holland	22
Hoe doen we dit?	22
HOOFDSTUK 4: ECONOMISCHE SECTOREN	24
Waarom is dit een belangrijk economisch thema voor de provincie?	25
Wat zijn onze doelstellingen?	25
Hoe doen we dit?	25
HOOFDSTUK 5: FINANCIËN	32

INLEIDING

Zuid-Holland is een van de drijvende krachten achter de Nederlandse economie. Met een omvang van 146 miljard euro levert de economie van Zuid-Holland een bijdrage van 21% aan de totale Nederlandse economie. Tegelijkertijd staat Zuid-Holland voor een groot aantal uitdagingen. Zo staat onze regio voor een grote verduurzamings- en digitaliseringsopgave en zitten we middenin een transitie naar een circulaire economie. Ook de coronacrisis heeft een zware impact op de economie en de samenleving als geheel. Dit vraagt om wederopbouw van onze economie. Deze wederopbouw biedt ook een kans om aan een duurzame, digitale en weerbare economie te werken. Zeker voor onze regio is dat een belangrijke uitdaging, die we alleen bereiken door dat mét onze sterke sectoren te doen.

WAAROM EEN PROGRAMMA ZUID-HOLLANDSE ECONOMIE?

Het doel van het Programma Zuid-Hollandse Economie (PZE) is om de inzet van de provincie Zuid-Holland op het beleidsterrein economie binnen de opgave *'Concurrerend Zuid-Holland'* inzichtelijk te maken, waarbij de beleidsdoelen, opgaven, uitvoeringsinstrumenten en financiën sterker met elkaar worden verbonden. Dit leidt tot een betere samenhang tussen het beleidsmatig kader, de te behalen uitvoeringsresultaten en de bijbehorende financiële inzet. Het PZE biedt hiermee een afwegingskader om meerjarige beslissingen te nemen. Het PZE is een bijlage bij de Begroting, en wordt als zodanig jaarlijks voorgelegd aan Provinciale Staten (PS).

SAMENHANG MET OVERIG PROVINCIAAL BELEID

Het PZE staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een breder provinciaal beleidskader.

Allereerst is het PZE een doorvertaling van het Coalitieakkoord 2019-2023: *'Elke dag Beter. Zuid-Holland.'* De ambities uit het Coalitieakkoord vinden hun weerslag in de Begroting 2021, en derhalve in dit PZE. Hoewel dit Coalitieakkoord betrekking heeft op de huidige coalitieperiode – tot en met 2023 – is er in dit PZE voor gekozen om de financiële middelen voor de komende 4 jaar – tot en met 2025 – op te nemen. Zodoende ontstaat er een volledig meerjarig financieel beeld, inclusief inzicht in structurele en aflopende budgetten na de huidige collegeperiode.

Ten tweede is er inhoudelijke samenhang tussen het provinciale Omgevingsbeleid en het PZE. Waar het Omgevingsbeleid het beleidsmatige kader van de provincie betreft, vormt de Begroting – waar dit PZE een bijlage bij is – het financiële kader. Hoewel het PZE daarmee niet de status van een 'beleidsdocument' heeft, is er uiteraard een logische inhoudelijke samenhang tussen deze documenten.

Tot slot werkt de provincie Zuid-Holland op gavegericht, daarom is er ook een sterke samenhang met andere provinciale opgaven en programma's. Denk hierbij aan de het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI), het Programma

Zuid-Hollands Groen (PZG), het programma Circulair Zuid-Holland, Verstedelijking, energie en de diverse ruimtelijke programma's. Het PZE heeft louter betrekking op de inzet en middelen die beschikbaar zijn vanuit het beleidsterrein economie, binnen de opgave *'Concurrerend Zuid-Holland'*. Dat wil niet zeggen dat er voor alle genoemde thema's uitsluitend middelen vanuit het beleidsterrein economie beschikbaar zijn. Ook vanuit de programma's PZI en PZG wordt soms een bijdrage geleverd. Omgekeerd wordt soms ook vanuit het PZE aan thema's binnen de programma's PZI en PZG bijgedragen. Daarom vindt er op tactisch niveau afstemming plaats tussen de programma's PZE, PZI en PZG. Dat wil zeggen dat naar behoefte afstemming plaatsvindt over de programmering, waarbij in overleg de programmering wordt aangepast als dat binnen de doelstelling van elk programma is in te passen.

LEESWIJZER

Het PZE is een toelichting op de Begroting, en volgt derhalve (grotendeels) de structuur van de Begroting. Vanwege de leesbaarheid en (her) prioritering van opgaven is in sommige gevallen afgeweken van de Begrotingsstructuur. Zodoende heeft de inzet op 'transities' een meer zichtbare en prominente plek in het document gekregen. Tevens is er een aanvullend hoofdstuk opgenomen dat ingaat op de actualiteit die de coronacrisis heeft veroorzaakt. Vanwege de grote impact die de coronacrisis op de economie heeft is het zinvol deze impact en de provinciale inzet daarop expliciet in dit PZE te vermelden. Dit leidt tot de volgende indeling van dit PZE:

In hoofdstuk 1 wordt de brede ambitie van de provincie beschreven voor de ontwikkeling naar een duurzame, digitale en weerbare economie. Daarna wordt er in hoofdstuk 2 ingegaan op de circulaire en digitale transitie en het innovatieinstrumentarium dat de provincie inzet. In hoofdstuk 3 wordt beschreven hoe de provincie bijdraagt aan een rijk vestigingsklimaat door in te zetten op werklocaties en human capital. De inzet uit hoofdstuk 2 en hoofdstuk 3 hebben hun weerslag in de verschillende economische sectoren die Zuid-Holland ondersteunt. De provinciale inzet op deze sectoren worden beschreven in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 gaat in op de financiën.

IMPACT CORONACRISIS OP ZUID-HOLLANDSE ECONOMIE

Begin 2020 is de wereld geconfronteerd met de uitbraak van de corona-pandemie en daaropvolgende crisis.

De impact daarvan is ongekend, en was vooraf niet te voorzien. Vanwege de grote gevolgen die de coronacrisis op de economie heeft wordt hierbij voorafgaand aan de 'reguliere' hoofdstukken beschreven wat de impact van de crisis en de provinciale inzet daarbij is.

De coronacrisis heeft een stevige impact op de Zuid-Hollandse economie. Met name het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) is hard getroffen. De horeca, detailhandel en de toerisme sector zijn hard geraakt. Ook de Greenports met veel internationale export en de haven met internationale handel voelen de gevolgen van de crisis sterker dan andere sectoren. De verwachting is dat de Zuid-Hollandse economie in 2020 met 6 procent krimpt en in 2021 licht groeit met 1 procent (derde scenario van het CPB). De werkloosheid komt in 2020 uit op 6,4 procent en in 2021 op 7,5 procent van de beroepsbevolking. Deze toename in 2020 met bijna 2,5 procentpunt is ongekend. Het consumentenvertrouwen stijgt weer, maar verwacht wordt dat het virus vooralsnog zal blijven. Een mogelijke nieuwe uitbraak (tweede golf) en maatregelen om de uitbraak te voorkomen kunnen het economisch herstel beperken.

In 2020 hebben we verschillende initiatieven gefinancierd om de impact van het coronavirus zoveel mogelijk te beperken voor de ondernemers in Zuid-Holland. Bijvoorbeeld de ondersteuning van het MKB met als prioritaire thema's digitalisering, samenwerking en financiering. Zo hebben wij ambassadeurs ingezet om de samenwerkingsverbanden op bedrijventerreinen en winkelgebieden te versterken en is de subsidieregeling 'Ondersteuning BIZZen op bedrijventerreinen en winkelgebieden Zuid-Holland' opgericht, om aflopende BedrijvenInvesteringsZones (BIZ) in Zuid-Holland te steunen. Ook hebben we het oprichten van een MKB-werkplaats medegefinancierd in Zoetermeer, Den Haag en Delft. Daarnaast hebben we met partners het platform Resilient-Society opgericht, op dit platform kunnen innovatieve bedrijven oplossingen aandragen voor

vraagstukken die door de coronacrisis zijn ontstaan. Ook heeft de provincie een incidentele subsidie verleend aan twee projecten (OperationAIR en Projectmask) die binnen de TU Delft zijn gestart als gevolg van de coronapandemie. Verder zijn er middelen van 2021 naar voren gehaald, bijvoorbeeld om fieldlabs die in de problemen zijn gekomen door de crisis direct te kunnen ondersteunen. Als gevolg van de coronacrisis zullen we ook in 2021 ad hoc en flexibel inspelen op urgente issues die nu nog niet in de Begroting verwerkt zijn.

De provincie heeft de ultieme positie als middenbestuur om zich te focussen op het economisch verdienvermogen van morgen. Daarom zullen wij ons ook richten op de middellange en lange termijn effecten van de economische crisis als gevolg van de corona-pandemie. De provincies werken samen in IPO-verband aan een plan voor herstel van de regionale economie. Het gaat om investeringen in de opbouw en het realiseren van nieuw en duurzaam verdienvermogen. Ook zal er aandacht zijn voor de weerbaarheid van de regio's. Het gaat hier onder andere om meer autonomie en zelfvoorzienendheid van onze economie, zodat de samenleving en ondernemers in toekomstige crises en zware tijden minder afhankelijk zijn van externe factoren, maar ook houvast vinden binnen de eigen regio. Daarbij valt bijvoorbeeld te denken aan het in Nederland of in de regio produceren van medische apparatuur of het (deels) terughalen van delen van de productieketen van cruciale onderdelen voor de maakindustrie naar Europa, samen met sterke clusters in andere Europese regio's om zo inter-regionale waarde- en productieketens te versterken. Het IPO-plan zal ook worden afgestemd met de acties van het Kabinet.

A man with short grey hair, wearing a white button-down shirt, is focused on working on a drone. He is using a screwdriver to adjust a component on the drone's motor. The drone is white with yellow accents and has '100000' printed on its side. The background is a large industrial facility with a complex network of yellow metal beams and structures, suggesting a manufacturing or assembly plant.

HOOFDSTUK 1: EEN DUURZAME, DIGITALE EN WEERBARE ECONOMIE

WAAR STAAN WE NU?

Zuid-Holland vormt bijna een kwart van de Nederlandse economie en bevolking. Het is de meest dichtbevolkte en snelst groeiende regio van Nederland, met essentiële infrastructuur en logistiek, een enorme kennisdichtheid en een grote verscheidenheid aan sterke economische sectoren. Zuid-Hollandse bedrijven en kennisinstellingen hebben sleutelposities in nationale, Europese en mondiale waardeketens. De aanwezigheid van zoveel kennis en ondernemerschap, zo dicht bij elkaar, is onze kracht.

Tegelijkertijd is onze regio volop in verandering. Een aantal industriële sectoren en bedrijven bevinden zich aan het einde van een levenscyclus en zetten stappen in hun transitie naar een 'nieuwe' duurzame en digitale economie. De economie wordt geconfronteerd met snelle disruptieve technologische ontwikkelingen, zoals digitalisering, robotisering en 3D-printing, en scherpere eisen aan duurzame energievoorziening en circulaire productie. Daarnaast is er een mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, en staan we voor de uitdaging de arbeidsmarkt inclusief houden.

Verschillende onderzoeken en analyses naar onze regio bevestigen dit beeld en laten meerdere oorzaken voor de achterblijvende economische groei in Zuid-Holland zien: de deels verouderde economische structuur heeft een hoge productiviteit maar er is een tekort aan goed gekwalificeerd personeel én tegelijk staan er veel mensen aan de kant, de ruimtelijke druk is aanzienlijk en de regionale samenwerking kan beter.

Vanwege de exportgerichte sectoren en vele internationale relaties is onze economie sterk afhankelijk van mondiale ontwikkelingen, die direct hun impact op Zuid-Holland hebben. De coronacrisis heeft deze internationale afhankelijkheid goed zichtbaar gemaakt. Enerzijds is deze afhankelijkheid een gegeven, waarop we niet volledig kunnen sturen. Anderzijds moeten we goed nadenken welke mate van 'autonomie' en zelfvoorzienendheid we willen komende jaren willen realiseren, om een meer weerbare economie te krijgen.

WAAR WILLEN WE NAARTOE?

De provincie zet de komende jaren in op versterking van onze economie. Daarbij stellen we niet louter economische groei voorop, maar willen we

een duurzame economie met aandacht voor brede welvaart voor de bevolking van Zuid-Holland.

Zoals hierboven beschreven heeft de provincie Zuid-Holland een economie die stappen moet zetten richting de toekomst. Daarvoor moet de economie een **duurzame en digitale transitie** doormaken om ook op de lange termijn de concurrentiepositie te behouden en te versterken. Dit gebeurt onder andere doordat bedrijven investeren in een nieuw en toekomstbestendig verdienvermogen.

Daarnaast is een **goed vestigingsklimaat** van belang, waardoor bedrijven zich hier willen vestigen en willen blijven en waar werknemers willen wonen en werken. Zuid-Holland wil een inclusieve provincie zijn en ruimte bieden aan allerlei soorten werkgelegenheid. Bedrijven moeten zich kunnen vestigen op de juiste locatie, van voldoende kwaliteit. Daarnaast is het voor bedrijven en de leefbaarheid van burgers van belang dat er vitale binnensteden zijn, met passende winkelgebieden en voorzieningen. Ook duidelijke en stabiele wet- & regelgeving en maatregelen zijn van belang voor een goed vestigingsklimaat.

Voor het creëren van een goed vestigingsklimaat en het maken van de transitie naar een duurzame en digitale economie is **innovatie** een belangrijke randvoorwaarde. Innovatie zorgt ervoor dat er nieuwe duurzame en digitale oplossingen worden gevonden voor de maatschappelijke opgaves en dat er een innovatief vestigingsklimaat ontstaat waardoor bedrijven zich hier willen vestigen. In Zuid-Holland zijn alle negen topsectoren, zoals Life Science & Health, Hightech Systems & Materials, Chemie en Water & Maritiem, sterk vertegenwoordigd. Deze topsectoren zijn sectoren waarin we wereldwijd toonaangevend zijn en kenmerken zich door een hoge arbeidsproductiviteit, export en R&D investeringen. Bovendien maken de aanwezigheid van de economisch sterke clusters in Zuid-Holland, zoals het HIC, de Greenports, Aerospace en de grote maakindustrie, dat er een goede voedingsbodem is om de transities versneld te maken en zo het verdienvermogen en brede welvaart voor de toekomst veilig te stellen.

Daarnaast is er ook aandacht nodig voor een economie die **toekomstbestendig en weerbaar** is, zodat impactvolle gebeurtenissen – zoals de

coronacrisis – in de toekomst kunnen worden opgevangen. We streven daarom naar een ‘robuust ecosysteem’ waarin bedrijven en clusters onderling optimaal kunnen (samen)werken. Door in te zetten op transities, het vestigingsklimaat en innovatie zorgen wij ervoor dat Zuid-Holland klaar en weerbaar is voor de toekomst.

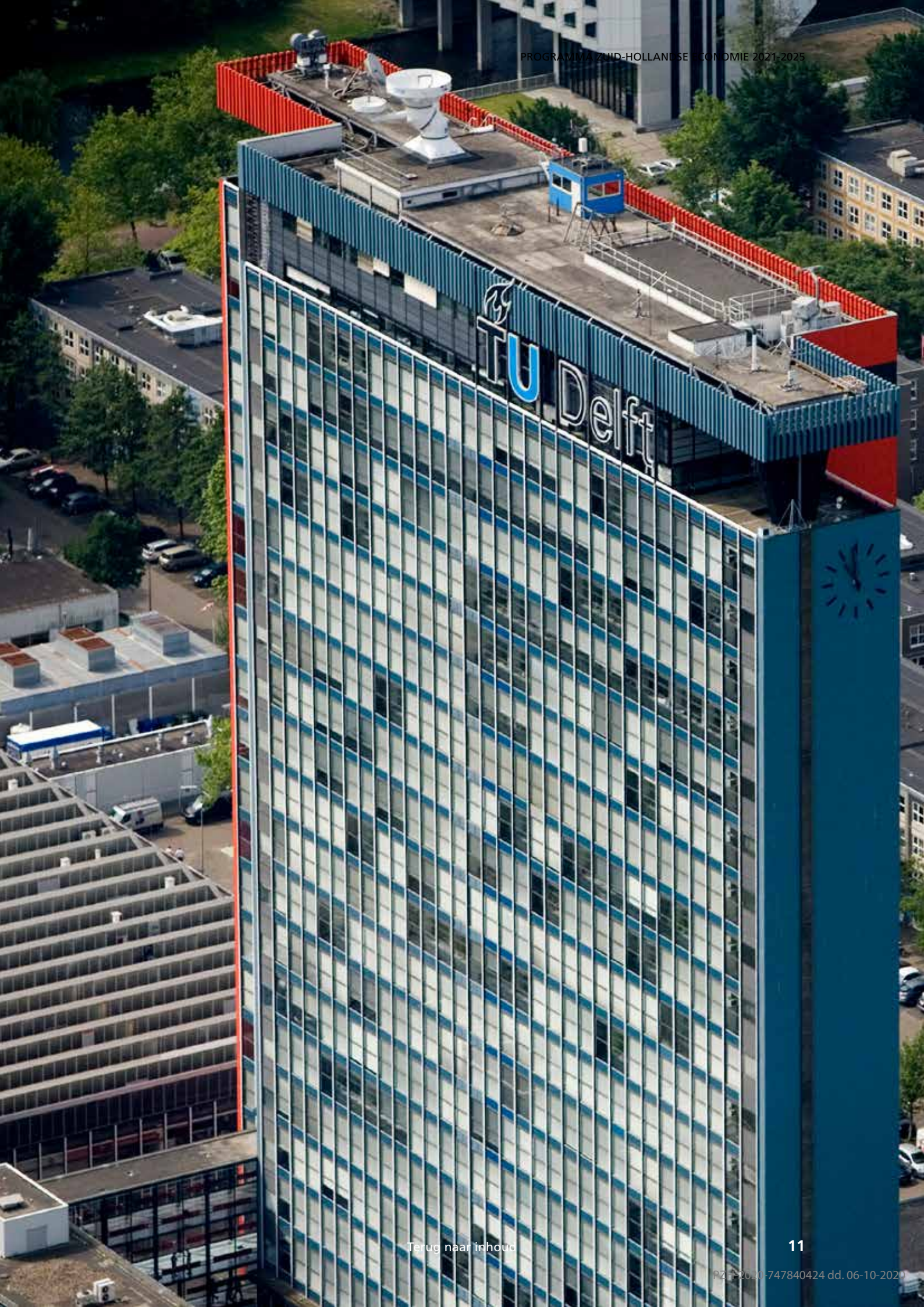
PROVINCIALE ROL

Om onze inzet te bepalen kijken we kritisch naar de provinciale rol en meerwaarde die we kunnen leveren. De provincie heeft de ultieme positie als middenbestuur om zich te focussen op de economie van morgen en om samen met clusters, bedrijven en kennisinstellingen in te zetten op oplossingen voor maatschappelijke opgaven zoals energie, digitalisering, klimaatadaptatie, circulaire economie, biodiversiteit en sociale inclusiviteit. Daarbij kijkt de provincie - afhankelijk van de opgave - ten minste 5 tot 10 jaar vooruit.

Bovendien heeft de provincie de kracht om de brug te slaan tussen (triple helix) partners, gericht op concrete investeringen, kansen en uitdagingen. Ook vervult de provincie een actieve rol in het opschalen en activeren van regionale initiatieven en clusters, het expliciet zoeken naar de meerwaarde tussen initiatieven van meerdere stakeholders en het organiseren van de gewenste regionale samenwerking in visievorming, programmering en uitvoering.

De provincie neemt deel aan de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Deze board bestaat uit 30 belangrijke spelers uit de Zuid-Hollandse economie, zowel uit bedrijfsleven, kennisinstellingen als overheid. Gezamenlijk zetten deze partijen zich in voor een toekomstbestendige en concurrerende economie door hun lobby-, denk- en netwerkkracht in te zetten. Er zijn verschillende bestuurlijke taskforces opgericht om in te zetten op human capital, de transitie naar een digitale economie en circulaire economie, de energietransitie en op de technologische industrie.

De provincie heeft verschillende instrumenten beschikbaar, waaronder financiële instrumenten, ruimtelijke ordening, vergunningverlening, bestuurlijke netwerkkracht en personele inzet. Daarbij wordt gekeken in hoeverre onze inzet past bij onze provinciale rol als middenbestuur. Bijvoorbeeld of een initiatief bijdraagt aan regionale opschaling en of er geen andere, meer logische partij is zoals een gemeente of het Rijk die het initiatief op kan pakken of dat er goede argumenten zijn om iets gezamenlijk op te pakken. Daarbij kijken we ook naar kansen die Europa biedt, op het gebied van financiering en interregionale samenwerking. Uitgangspunt daarbij is altijd de verwezenlijking van onze eigen agenda en ambities.

HOOFDSTUK 2: TRANSITIE NAAR EEN DUURZAME EN DIGITALE ECONOMIE

De transitie naar een duurzame en digitale economie is cruciaal om de concurrentiepositie van Zuid-Holland te behouden. Een belangrijk middel om dit te bereiken is het stimuleren van innovatie. In dit hoofdstuk omschrijven wij onze inzet op de transitie naar een digitale en circulaire economie en wat ons innovatie instrumentarium is.

2.1 DIGITALE ECONOMIE

WAAROM IS DIGITALISERING EEN ECONOMISCH THEMA VOOR DE PROVINCIE?

Digitalisering is een ontzettend belangrijk thema voor de economie. Bedrijven en clusters zullen moeten digitaliseren om hun concurrentiekracht te blijven houden. Vanuit Europa en ook vanuit de rijksoverheid wordt digitalisering aangeduid als een niet te negeren ontwikkeling die iedereen raakt en waar iedereen aan kan bijdragen.

De coronacrisis heeft het belang van goede connectiviteit meer dan ooit aangetoond. Waar zorg en scholing op afstand tot enkele maanden geleden door een beperkte groep werd gebruikt is het in korte tijd verheven naar gemeengoed. Het coronavirus kan een structurele verandering met zich meebrengen in de manier waarop we samenwerken. Goede connectiviteit is daarmee niet alleen een randvoorwaarde maar inmiddels cruciaal geworden voor onze economie. We zien dat er behoorlijk wat op de gemeenten afkomt en dat niet alle gemeenten hier goed zicht op hebben en behoefte hebben aan ondersteuning.

Ook zien we nieuwe technologieën opkomen zoals AI, Quantum, 5G en Blockchain die een grote maatschappelijke en economische impact hebben. De veranderingen die plaatsvinden, zijn te vergelijken met de industriële revolutie, met het verschil dat deze ingrijpende verandering in één generatie plaatsvindt. Deze technologieën versnellen de digitale transformatie van economische en maatschappelijke sectoren. Het is belangrijk voor de concurrentiepositie van de economie in Zuid-Holland dat de bedrijven in de belangrijke economische sectoren deze technologieën gaan toepassen en dat het brede MKB ook meekan in deze snelle ontwikkelingen.

INZET PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Het doel van het programma digitale economie is: regionale clusters in Zuid-Holland hebben een sterke competitieve positie dankzij het innovatieve en betrouwbare digitale vestigingsklimaat. De regio is de best verbonden digitale regio met een veilige digitale open access infrastructuur, waarin samen wordt gewerkt aan innovatie en de valorisatie van reeds aanwezige hoogwaardige kennis. De provincie Zuid-Holland zet zich in om de regionale ontwikkeling naar een digitale economie een boost te geven en om de regio ook als digitale regio op de kaart te zetten. De

provincie Zuid-Holland heeft een aanjagende rol om samen met de EBZ en InnovationQuarter deze transitie vorm te geven. Met bijzondere aandacht voor de 'kleinere' gemeentes voor wie deze transitie nog beperkt in beeld is. Hierbij richten we ons expliciet op de randvoorwaarden van de digitale economie, zoals het bevorderen van **connectiviteit, cybersecurity, het stimuleren van innovatie** en het ontwikkelen van goede **digitale kennis en vaardigheden**.

HOE DOEN WE DIT?

De provincie werkt aan de digitale economie door op het gebied van digitale connectiviteit kennis te delen met gemeenten over 5G en glasvezel. Daarnaast stimuleren we innovatie door het financieren van verschillende fieldlabs en living labs en door samenwerking te stimuleren tussen de verschillende innovatie initiatieven. De innovaties landen zo in de economische clusters van Zuid-Holland. We werken aan het digitaal vaardiger maken van het MKB door de oprichting van MKB Werkplaatsen en we stimuleren de cyberweerbaarheid in de verschillende sectoren door kennisdeling te organiseren en het aanjagen van innovatieve cybersecurity initiatieven.

2.2 CIRCULAIR ZUID-HOLLAND

WAAROM IS CIRCULARITEIT EEN ECONOMISCH THEMA VOOR DE PROVINCIE?

Met onze sterke steden en dorpen, een krachtig Haven Industrieel Complex en een sterk innovatieklimaat is Zuid-Holland een van de meest concurrerende regio's in de wereld. Door alle grondstoffen die in Zuid-Holland samenkomen liggen juist hier ongekennde kansen om onze economie te versterken én het leefklimaat te verbeteren. Daarmee behouden we als Zuid-Holland onze concurrerende positie en blijven we toekomstbestendig. We zien beweging in meerdere sectoren richting een circulaire economie. Deze beweging heeft ook extra aandacht gekregen door de coronacrisis waarin de kwetsbaarheid van de huidige productieketens heel voelbaar is geworden; op verschillende niveaus (EU, nationaal, regionaal) is er daarom meer aandacht voor 'productiesoevereiniteit', inhoudende dat belangrijke productieketens waar mogelijk dicht bij huis georganiseerd worden. Wij willen deze beweging blijvend ondersteunen en we sluiten daar graag bij aan.

INZET PROVINCIE ZUID-HOLLAND

In navolging van het Nationaal Grondstoffenakkoord is het doel om in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken en in 2050 een volledig circulaire economie te hebben in Zuid-Holland. De komende jaren ligt de focus op de vier transitiethema's Bouw, Kunststoffen, Groene grondstoffen & Voedsel en Maakindustrie. Deze zijn gekozen op basis van de nationale indeling en worden in elke provincie anders ingevuld, afhankelijk van het karakter van de betreffende provincie. In het afgelopen jaar is in Zuid-Holland per thema onderzocht welke activiteiten al plaatsvinden en hoe daar het beste bij kan worden aangesloten. Deze 'Zuid-Hollandse focus' per transitiethema is tot stand gekomen aan de hand van gesprekken met interne en externe stakeholders en zal voor de komende jaren het uitgangspunt vormen voor nieuwe circulaire initiatieven waaraan de provincie bijdraagt. Dwars door alle transitiethema's speelt een overkoepelend grondstoffen- en afvalvraagstuk. De ervaringen vanuit de transitiethema's vormen de basis voor aanpassingen van beleid en regelgeving op het vlak van grondstoffen en afval.

HOE DOEN WE DIT?

De transitie naar een circulaire economie is een grote maatschappelijke opgave waarin we als provincie in verschillende rollen acteren. Naast het opstellen en vernieuwen van regels en beleid moeten we samenwerken met andere partijen om de gestelde doelen uit het Grondstoffenakkoord te bereiken. Ter invulling van de nationale transitieagenda's worden er daarom voor elk transitiethema Zuid-Hollandse transitieagenda's opgesteld. Deze agenda's worden participatief opgesteld met en door de verschillende partijen die betrokken zijn in het transitiethema: het bedrijfsleven, kennisinstellingen, gemeenten en maatschappelijke organisaties. De provincie faciliteert dit proces. Samen bepalen we met betrokken partijen de ambitie, doelen en inzet. Ieder vanuit zijn eigen kennis, netwerk en bevoegdheden. Daaraan koppelen wij een uitvoeringsprogramma, waarin we onze provinciale verantwoordelijkheid nemen en ondersteuning bieden. Om tot deze transitieagenda's en uitvoeringsprogramma's te komen, zijn we met zoveel mogelijk regionale partners in gesprek en werken we nauw samen met onder meer InnovationQuarter, ACCEZ, kennisinstellingen, medeoverheden, ondernemers en VNO-NCW. ACCEZ is een uniek kennisprogramma, opgezet door universiteiten, bedrijfsleven en overheid gericht op het versnellen van de overgang naar een

circulaire economie. Ook InnovationQuarter zet haar activiteiten (Innoveren, investeren en internationaliseren) in om de transitie naar een circulaire economie te bewerkstelligen. En vanuit de Economic Board Zuid-Holland is recentelijk een Taskforce Circulair gestart waarin de triple helix op bestuurlijk niveau een bijdrage zal leveren aan deze transitie. Ook pakt de provincie samen met partners al circulaire initiatieven op, enkele hiervan zijn als voorbeeld in de strategie 'Circulair Zuid-Holland: Samen Versnellen' beschreven. Van deze initiatieven wordt actief geleerd om onze beslissingen aan te scherpen.

ACCEZ

ACCEZ is het kennisprogramma van de samenwerkende partners in de provincie Zuid-Holland: -VNO-NCW West, Universiteit Leiden, Erasmus Universiteit Rotterdam, Wageningen University and Research, Technische Universiteit Delft en de Provincie Zuid-Holland. Gezamenlijk versnellen zij de transitie naar een circulaire economie. ACCEZ stelt menskracht en middelen ter beschikking voor transdisciplinair onderzoek. Alleen met een inzet van verschillende disciplines in combinatie met kennis uit de (beleids)praktijk vinden we concrete antwoorden op kennisintensieve vraagstukken. Zo werkt het daadkrachtige ACCEZ programma-team samen met tientallen impact-gerichte onderzoekers, opgave-gerichte beleidsmakers en vooruitstrevende ondernemers rondom regionale, circulaire gebiedsontwikkeling en circulaire tuin- en landbouw.

2.3 INNOVATIE INSTRUMENTARIUM

WAAROM IS DIT EEN BELANGRIJK ECONOMISCH THEMA VOOR DE PROVINCIE?

Innovatie zorgt ervoor dat er nieuwe duurzame en digitale oplossingen worden gevonden voor de maatschappelijke opgaves en dat er een innovatief vestigingsklimaat ontstaat waardoor bedrijven zich hier willen vestigen. De transitie naar een digitale en duurzame economie vraagt om meer en snellere innovaties. Daarnaast is innovatie cruciaal voor het behoud van de huidige welvaart en de economische positie van de Zuid-Hollandse bedrijven. Door innovatie kunnen concurrentievoordelen worden behaald waarmee meer toegevoegde waarde wordt gegenereerd. Daarbij vervult het innovatieve MKB - met name binnen de topsectoren van Zuid-Holland - een sleutelrol, als kraamkamer van vernieuwende ideeën, producten en processen.

Maatregelen en instrumenten vanuit de provincie gericht op het stimuleren en faciliteren van innovatie versnellen de totstandkoming van nieuwe innovaties (zoals nieuwe producten, processen en diensten). Bovendien verlichten deze de financiële last die R&D-inspanningen met zich meebrengen en maken de keuze aantrekkelijker om te investeren in R&D.

Zuid-Holland levert met een brede, dynamische economie een forse bijdrage aan de nationale economie en aan het welzijn van de inwoners van Zuid-Holland, maar benut in verhouding tot andere provincies nog onvoldoende haar innovatiepotentieel. Daarom zet de provincie in op innovatiestimulering van het MKB en het Zuid-Hollandse innovatie ecosysteem.

WAT ZIJN ONZE DOELSTELLINGEN?

Eén van de kerntaken van de provincie is het stimuleren van de regionale economie. Bedrijven innoveren in een regionale omgeving (ecosysteem), omdat ze op die schaal partners treffen die ze kennen en vertrouwen. De provincie wil het innovatiepotentieel beter benutten, om zo (brede) welvaart te behouden en liefst te vergroten, én mogelijk te maken dat bedrijven een grotere bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen vooral met betrekking tot de transitie naar een duurzame, circulaire en digitale economie.

HOE DOEN WE DIT

De provincie stimuleert en ondersteunt innovatie met verschillende instrumenten, gericht op het

stimuleren en ondersteunen van innovaties door MKB, het stimuleren van clusters en netwerken voor innovatie, het stimuleren en ondersteunen van innovatiemilieus, zoals fieldlabs en proeftuinen voor validatie en testen van innovatie, launching customership en innovatief inkopen en het benutten van Europese innovatiemiddelen en samenwerking. Deze instrumenten worden zelfstandig, of in samenwerking met partners zoals de Rijksoverheid uitgevoerd. Hieronder worden de belangrijkste instrumenten toegelicht.

InnovationQuarter (IQ)

De regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland, InnovationQuarter, draagt bij aan de ambitie van GS om het innovatiepotentieel van Zuid-Holland beter te benutten. De provincie is een van de aandeelhouders en financiers van InnovationQuarter, naast het ministerie van EZK, gemeenten en universiteiten. InnovationQuarter ontsluit het innovatieve vermogen van Zuid-Holland en versterkt op deze wijze de concurrentiekracht van de regio duurzaam. Dit doet InnovationQuarter door:

- te investeren in startende en innovatieve snelgroeiende bedrijven in Zuid-Holland (Investeren);
- de samenwerking te bevorderen tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden om innovaties te versnellen en nieuwe bedrijvigheid te genereren (Innoveren);
- buitenlandse ondernemers naar Zuid-Holland aan te trekken en ondernemers in Zuid-Holland te ondersteunen die internationaal willen groeien (Internationaliseren).

De inhoudelijke focus van InnovationQuarter ligt bij de speerpunten Energie, Circulair, Aerospace, Maritiem & Haven, High Tech Systemen en Materialen, ICT, Cybersecurity, Horticulture en Life Sciences & Health. InnovationQuarter werkt voor de gehele provincie Zuid-Holland.

MKB: MIT-subsidieregeling

Het ministerie van EZK en de provincies werken samen om regionale innovatie binnen de topsectoren te stimuleren. De regeling MKB-innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland (MIT Zuid-Holland) is voortgekomen uit deze samenwerking.

De MIT-regeling sluit goed aan bij de ambitie uit het Coalitieakkoord om de meest innovatieve regio van Nederland te zijn. De regeling stimuleert de kruisbestuiving tussen de verschillende economische topsectoren, samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven en de (door)ontwikkeling van innovaties in het MKB. Veel MIT-projecten dragen bij aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen, zoals voedselveiligheid, safety & security of het voorkomen van milieuschade.

Met de MIT subsidieert de provincie haalbaarheidsonderzoeken en samenwerkingsprojecten van innovatief MKB gericht op de ontwikkeling van innovatieve producten, diensten of processen. In de eerste, risicovolle fase van ontwikkelingsprojecten vinden bedrijven moeilijk financiers omdat de risico's erg groot zijn. Provincie en Rijk vinden het evenwel belangrijk dat deze bedrijven toch met middelen worden geholpen omdat innovaties anders niet of moeilijker en langzamer tot stand komen. Met het MIT-instrument jagen we innovatie aan in de 'pijplijn'. Als deze innovaties verder

zijn ontwikkeld, kan het innovatief MKB door-groeien en bijvoorbeeld bij InnovationQuarter terecht voor business development en nieuw groeikapitaal. De provinciale investering leidt tot een verhoging van R&D uitgaven, kennisvalorisatie, innovatieve spin-offs en nieuwe producten, diensten en processen bij het innovatieve MKB.

RNIZ regeling (regionale netwerken in Zuid-Holland)

Met de subsidieregeling Regionale Netwerken voor Innovatie Zuid-Holland (RNIZ) wil de provincie het organiserend vermogen van innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid versterken. Er zijn veel verschillende netwerkorganisaties in Zuid-Holland actief die de samenwerking versterken tussen bedrijven onderling en met kennisinstellingen en overheden, gericht op innovatie. Met de RNIZ-subsidieregeling wil de provincie het volgende bereiken:

- Vergroten van de innovatiekracht van het Zuid-Hollandse innovatie-ecosysteem en kennisintensieve en innovatieve MKB.
- Vergroten van het organiserend vermogen van regionale netwerken voor innovatie en economische clusters zoals Greenports en in het Haven Industriële Complex (HIC).
- Stimuleren van de samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijven.
- Ontsluiten en centreren van kennis voor de provinciale opgaves (energietransitie, cybersecurity e.d.).

Subsidieregeling campussen Zuid-Holland

Campussen nemen een belangrijke positie in als fysiek brandpunt voor innovatie en (nieuw) ondernemerschap in de regionale economie voor

ondernemerschap en innovatie. Met de Subsidie-regeling Campussen Zuid-Holland draagt de provincie bij aan de versterking en doorontwikkeling van campussen. Campussen zijn de kraamkamer van talent, toekomstige technologische ontwikkelingen en daarmee de ontwikkeling van de Nederlandse kenniseconomie. Om deze belangrijke positie te behouden en verder uit te kunnen bouwen, zijn investeringen noodzakelijk. De subsidieregeling focust op de campussen Leiden Bio Sciences Park, TU Delft Campus en Space Campus Noordwijk.

Fieldlabs & innovatieprogramma's

Fieldlabs zijn praktijkomgevingen waarin bedrijven en kennisinstellingen doelgericht producten en technologieën uitontwikkelen, testen en implementeren. De provincie ondersteunt de oprichting en werkzaamheden van fieldlabs met eigen middelen en met Europese middelen (EFRO). De provincie zorgt voor ondersteuning van fieldlabs bij het opvangen van de gevolgen van de door corona veroorzaakte economische crisis en het grijpen van kansen gerelateerd aan corona. Daarnaast wordt via thematische innovatieprogramma's financiering beschikbaar gesteld aan het regionale MKB-bedrijfsleven om gebruik te maken van de mogelijkheden die Fieldlabs te bieden hebben. Inmiddels zijn er vier innovatieprogramma's opgericht, of in oprichting: Smart Manufacturing Industriële Toepassing in Zuid-Holland (SMITZH), Energie & Klimaat, Zorgtechnologie en Agritech.

Innovatieteam

De provincie kan door binnen de eigen organisatieactiviteiten op innovatie in te zetten zijn publieke opdracht efficiënter en effectiever uitvoeren, maar kan daarmee ook innovatieve MKB'ers stimuleren en ondersteunen bij het creëren van een markt voor innovatieve producten, processen en diensten. Daartoe heeft de provincie een organisatiebreed Innovatieteam opgericht dat interne innovatie binnen de provincie stimuleert, onder andere via innovatieve inkoop en het programma Start up in Residence.

Europa: (co)financiering & samenwerking

De Europese Unie is een belangrijke aanjager en financier van innovatie. Iedere 7 jaar stelt de Europese Unie een nieuwe meerjarige begroting op. Dit Meerjarig Financieel Kader legt het raamwerk vast voor de jaarlijkse begrotingen van de EU. Het huidige MFK en de huidige Europese subsidieregelingen lopen eind 2020 af. Momen-

teel is een nieuw MFK in voorbereiding. Onder MFK vallen onder andere het Europees fonds voor regionale ontwikkeling (EFRO) en de verordening inzake Europese territoriale samenwerking (Interreg). Door middel van deze twee fondsen worden nu en ook in de nieuwe periode de twee programma's Kansen voor West (EFRO) en Interreg gefinancierd. Momenteel wordt gewerkt aan het opstellen van de derde editie van het programma Kansen voor West. Na de twee eerdere succesvolle edities van ons economische stimuleringsprogramma voor West Nederland staat nu een derde voor de deur. Met Kansen voor West III willen we bijdragen aan de concurrentiekracht en een duurzaam, digitaal, circulair en weerbaar West-Nederland 2021-2027. De provincie stelt eigen co-financieringsmiddelen beschikbaar om extra sturing, gebruik en effect van deze EU-middelen te bereiken.

In de huidige periode die eind 2020 gaat aflopen heeft Zuid-Holland via het programma 'Kansen voor West 2' en de Subsidie-regeling cofinanciering EFRO Zuid-Holland verschillende innovatie-instrumenten gefinancierd. Het betrof onder andere de oprichting van Fieldlabs en bijdragen aan de uitbreiding van het hoofdfonds van Innovation-Quarter en de totstandkoming van het proof of conceptfonds UNIIQ. Ook stimuleert en cofinanciert de provincie interregionale samenwerkingsprojecten die worden uitgevoerd in het kader van het Europese programma Interreg.

In het nieuwe MFK 2021-2027 zullen nieuwe fondsen naast EFRO en Interreg geïntroduceerd worden, denk aan het nieuwe Digital Europe Programme. Een verdere inventarisatie hiervan is in uitvoering. Voor de nieuwe Europese periode 2021-2027 zijn cofinancieringsbudgetten gereserveerd:

- €12.850.000 (incl. 2 mln. hiervan voor energie) voor KvW3 cofinanciering; en
- €4 mln. voor Interreg cofinanciering.

De Europese programmaperiode duurt 7 jaar. Daarvan komt naar rato voor de 4 jaar periode van de huidige coalitie ca € 8,4 mln. € 8,4 mln. is voor de periode daarna. Voor de toekomstige coalitieperiode 2024-2027 is nog geen bedrag gefinancierd. Naast de inzet en cofinanciering van Europese middelen participeert de provincie in verschillende Europese netwerken gericht op versterking van innovatieve clusters, zoals het Vanguard Initiative, S3 Platforms, Smart Pilots.

HOOFDSTUK 3: RIJK VESTIGINGSKLIMAAT

3.1 WERKLOCATIES

WAAROM IS WERKLOCATIES EEN ECONOMISCH THEMA VOOR DE PROVINCIE?

Vanuit het streven naar een sterke, duurzame regionale economie en levendige en vitale centra zet de provincie zich in om te komen tot een optimaal functionerende structuur voor de diverse typen werklocaties: bedrijventerreinen, kantoren en detailhandel. De provincie wil dit bereiken door voldoende werklocaties (geen over- dan wel onderaanbod) op de juiste plek en van de juiste kwaliteit te behouden en te realiseren.

Een groot deel van de werkgelegenheid in Zuid-Holland bevindt zich in en op deze werklocaties. Een goede balans van vraag en aanbod van werklocaties is een basisvoorwaarde voor een goed economisch vestigingsklimaat. Daarnaast draagt een gezonde detailhandelsstructuur ook nog eens bij aan levendige en vitale stads- en dorpscentra en daarmee aan een goed woon- en leefklimaat.

Verschillende ontwikkelingen zorgen voor een snel veranderende behoefte aan werklocaties. Bijvoorbeeld het streven naar circulaire en duurzame werklocaties, de verdergaande digitalisering, schaalvergroting en schaalverkleining, en de opkomst van e-commerce. Ook willen bedrijven steeds vaker op specifieke locaties zitten en wordt goede bereikbaarheid steeds belangrijker. Ten slotte brengt de coronacrisis naar verwachting gevolgen met zich mee. Investerings- en bedrijventerreinen zullen worden uitgesteld met een lagere uitgifte als gevolg, de druk op de kantorenmarkt zal tijdelijk minder groot zijn en branches en sectoren die belangrijke dragers zijn van onze centra, zoals modeartikelen en horeca, lopen harde klappen op.

Op dit moment constateren wij al een kwalitatieve en kwantitatieve mismatch tussen vraag en (plan)aanbod. Kwantitatief is er voldoende dan wel te veel aanbod aan werklocaties, maar dat aanbod is deels niet van de juiste kwaliteit of staat niet op de juiste (door bedrijven gewenste) locaties. Dit leidt tot ongewenste leegstand en een overschot aan onbenutte plancapaciteit. De provincie loopt hierdoor kansen mis om enerzijds bedrijven aan te trekken en anderzijds kunnen goedlopende bedrijven niet uitbreiden en verlaten ze soms de provincie. Winkelleegstand in de centra van (middel)grote steden is maatschappelijk

ongewenst, vermindert de leefkwaliteit in steden en kan leiden tot een gevoel van onveiligheid.

BEDRIJVENTERREINEN: evenwicht vraag en aanbod staat onder druk, met name de kwalitatieve kant

In de provincie Zuid-Holland is er in elke regio kwantitatief voldoende aanbod aan bedrijventerreinen maar vooral de regio's Rotterdam, Midden-Holland en in iets mindere mate Haaglanden, zitten kwantitatief steeds knapper in de jas en dit aanbod is deels van onvoldoende kwaliteit. Concreet betekent dit dat er een tekort is aan de volgende drie typen bedrijventerreinen: Hogere Milieu Categorie (HMC), watergebonden bedrijventerreinen en klassiek, kleinschalige werkmilieus (met name in de Haagse regio). Daarnaast zien we zeer recent dat het aanbod van grootschalige kavels langzaam opdroogt. Nog onduidelijk is wat de effecten van de coronacrisis hierop zijn. Dit terwijl bij HMC bedrijvigheid juist een toename van de ruimtevraag wordt verwacht vanwege de opkomst van een circulaire economie, waar op dit type terreinen bouwmaterialen, afvalstoffen en schaarse metalen opnieuw in de kringloop worden gebracht. Watergebonden bedrijventerreinen spelen een belangrijke rol bij de duurzaamheidsambities van de markt en de provincie (vervoer over water en stadsdistributie via water). Op klassiek, kleinschalige werkmilieus is vaak werkgelegenheid gevestigd voor middelbaar en praktisch opgeleiden. Voor steden die duurzaam en inclusief willen zijn, is het onontbeerlijk om hier voldoende aanbod van te hebben.

In totaal zijn de bedrijventerreinen in Zuid-Holland met 3% grondoppervlak goed voor 33% van het Bruto Regionaal Product (BRP) en ruim een derde van de (directe) werkgelegenheid. Daarmee zijn bedrijventerreinen een belangrijke basisvoorwaarde voor een goed economisch vestigingsklimaat en economische activiteit, zoals logistieke dienstverlening.

Een aanzienlijk aantal zittende bedrijven, met name op watergebonden en HMC-terreinen is in onzekerheid over te plegen investeringen omdat hun bedrijventerrein door gemeenten genoemd wordt als transformatielocatie naar woningbouw of gemengd woon-werkgebied. Voorbeelden daarvan zijn ontwikkelingen rondom de locaties Schieoevers (Delft), Binckhorst (Den Haag), Plaspoelpolder (Rijswijk) en Unilever (Vlaardingenv).

Alleen al in de MRDH betreft het meer dan 40 locaties, die op de nominatie staan (deels) getransformeerd te worden. Maar ook buiten de MRDH worden diverse bedrijventerreinen genoemd als transformatielocatie naar woningbouw.

Tot slot is een deel van het beschikbare aanbod aan bedrijventerreinen kwalitatief onder de maat, waardoor onvoldoende wordt ingespeeld op behoeften van bedrijven en investeerders.

KANTOREN: tekort op de goede plekken, teveel op andere locaties

De kantorenmarkt is kwantitatief en kwalitatief niet in balans. Enerzijds beschikt Zuid-Holland kwantitatief over voldoende (plan)aanbod en is er een opgave voor reductie van plancapaciteit op kansarme plekken en transformatie van een aantal leegstaande kantoren. De afgelopen jaren zijn er veel leegstaande kantoren gevuld, gesloopt en getransformeerd. Anderzijds is er echter een dringend tekort aan kwalitatief goed en modern aanbod van kantoorruimte op toplocaties in Zuid-Holland, waardoor de provincie kansen mist en bedrijven hier niet kunnen landen. Dit probleem doet zich met name voor in de centra van Den Haag en Rotterdam. Met de regionale

kantorenvisies 2019-2023 laten de gemeenten, in regionaal verband, zien aan deze opgaven te werken, maar met name voldoende aanbod op de toplocaties en de kwaliteit van kantoren (zoals het in 2023 voldoen aan Energielabel C) baren nog zorgen. Over de exacte gevolgen van de coronacrisis is nog veel onduidelijkheid. Mensen werken tijdens de coronacrisis veelvuldig thuis, en zullen dat waarschijnlijk na de coronacrisis in beperktere mate blijven doen. De invulling van kantoorruimte zal waarschijnlijk ook veranderen; van grote kantoorruimten naar ontmoetingsplaatsen met 1,5 meter proof werkplekken. Dit alles maakt de vraag naar kantoorruimte op de middellange termijn erg onzeker.

DETAILHANDEL: vooral middelgrote gemeenten onder druk

Ondanks de economische voorspoed van de afgelopen jaren staat de detailhandel, met name in middelgrote gemeenten, onder druk door overaanbod, demografische ontwikkelingen en concurrentie vanuit e-commerce. Deze centra missen kritische massa in verhouding tot grotere steden en zijn in omvang de laatste jaren te veel toegenomen in relatie tot hun verzorgingsfunctie. De grote centra hebben over het algemeen

voldoende massa en bieden naast detailhandel een breder aanbod aan publieksvoorzieningen, hoewel het laatste jaar ook het functioneren van een aantal van deze centra minder is geworden. De meer lokale centra zijn belangrijk voor de bereikbaarheid van het dagelijks aanbod en hebben een meerwaarde voor de leefbaarheid van de kleine kernen, wijken en buurten. De coronacrisis zal de ontwikkelingen versnellen. Dit betekent dat vooral voor het functioneren van de middelgrote, en een aantal grote centra, versterkt aandacht moet komen voor het reduceren van (over)aanbod, tegengaan van leegstand, transformatie van retail naar woonfunctie en het compacter maken van kernwinkelgebieden. Een aantal kleinere centra, vooral met een dagelijks aanbod, profiteert juist van de coronacrisis.

INZET PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Vanwege het belang van de diverse typen werklocaties voor diverse doelstellingen van provinciaal beleid, voert de provincie hierop al jaren ruimtelijk beleid. De inzet hierbij is plancapaciteit voor nieuwe ontwikkelingen zoveel mogelijk te leiden naar de juiste plek, leegstand en overaanbod tegen te gaan en te komen tot (boven)regionale afstemming.

Sinds een aantal jaren zet de provincie niet alleen in op ruimtelijk 'toetsen', maar ook op 'meepoetsen': een gezamenlijke aanpak met meerdere partijen met een uitgestoken hand. De provincie kan hierbij een rol spelen als verbinder en versneller. De inzet hierbij is onder andere:

- komen tot vermindering van leegstand door herbestemming en transformatie van kantoren en winkels;
- verduurzamen van bestaande en nog te realiseren kantoren en bedrijventerreinen;
- vanwege de schaarse ruimte in Zuid-Holland het bestaande aanbod bedrijventerreinen en kantoren beter benutten voor hun oorspronkelijke doel. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan bestaande HMC-terreinen, exclusief te reserveren voor bedrijven met een Hogere Milieu Categorie;
- gezamenlijke kennisontwikkeling en kennisdeling.

HOE DOEN WE DIT?

Op verschillende manieren en met inzet van diverse instrumenten zet de provincie in op het realiseren van de doelstellingen op het gebied van werklocaties. Hierbij valt onder andere te denken aan ruimtelijke en financiële instrumenten, het

uitvoeren van pilots, het (laten) uitvoeren van onderzoeken, het organiseren van kennisbijeenkomsten en bestuurlijke afstemming.

Zo zijn er ruimtelijke regels opgenomen in de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening Zuid-Holland (inclusief regels voor regionale visies en de adviescommissie detailhandel) en zijn er diverse subsidieregelingen (planvorming bedrijventerreinen, ondersteuning aflopende BIZZen, energieregeling bedrijventerreinen, Uitvoerings-subsidie Herstructurering Bedrijventerreinen (UHB) en planvorming detailhandel).

Voor detailhandel kijken we of regionale samenwerking een aanvullend instrument kan zijn bij het aanpakken van de binnenstadsproblematiek. Om te komen tot duurzame bedrijventerreinen verbreden we de huidige 'Subsidieregeling Energie op bedrijventerreinen' naar een brede 'Subsidieregeling Duurzaamheid'. Ook geven we uitvoering aan de in 2020 opgestelde 'Strategie Bedrijventerreinen'.

Er zijn, n.a.v. de coronacrisis, ambassadeurs bedrijventerreinen en winkelgebieden aangesteld die zich primair inzetten op het instandhouden van bestaande samenwerkingsverbanden en waar mogelijk versterken en opzetten van nieuwe samenwerkingsverbanden.

Daarnaast wordt een aantal pilots uitgevoerd met concrete aanpak op lokaal en regionaal niveau. Ook wordt regelmatig onderzoek gedaan naar de behoefteraming bedrijventerreinen en kantoren en de koopstromen detailhandel. Zo wordt eind 2020 gestart met een actualisatie van behoefteraming voor bedrijventerreinen.

Bestuurlijke afstemming vindt onder andere plaats via het Bestuurlijk Overleg Economie Zuid-Holland (BOEZHD), bestuurlijke tafels Ruimte, Wonen en Economie en het Regionaal Economisch Overleg (REO). Soms is er ook sprake van deelnemingen (ROM-Drechtsteden) of concrete opdrachten (aanpak A-12 corridor).

3.2 HUMAN CAPITAL

WAAROM IS HUMAN CAPITAL EEN ECONOMISCH THEMA VOOR DE PROVINCIE?

De aanwezigheid van voldoende Human Capital, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin, is

een belangrijke randvoorwaarde voor een goed functionerende regionale economie. Een adaptief, adequaat en goed opgeleid arbeids-potentieel, goed onderwijs om nieuwe instroom te realiseren en om bestaande werknemers bij en om te scholen alsmede een goed werkende arbeidsmarkt zijn daarmee essentieel voor een slimmer, schoner, sterker Zuid-Holland.

Gezien de economische dynamiek wordt het vermogen om snel in te spelen op de veranderingen die zich voordoen, mede bepalend voor de concurrentiekracht. Dat gold tot voor kort in de situatie waarin veel sectoren met oplopende tekorten werden geconfronteerd en dat geldt de komende periode waarin vanwege de coronacrisis een aanzienlijk aantal werknemers naar een andere werkomgeving zullen moeten gaan omzien. Dit alles tegen een achtergrond van een economie die transitieopgaven kent richting een duurzame, circulaire en digitale economie. Beide aspecten, baanwisselingen en de opkomst van een nieuwe economie met daarin ook nieuwe sectoren, vragen om een opleidingsstelsel dat in kan spelen op deze trends en ontwikkelingen. Er ontstaat immers een vraag naar nieuwe en/ of andere vaardigheden en competenties (21ste century skills) waar scholing (publiek of privaat) een belangrijke rol bij heeft.

Niet alleen het onderwijs heeft echter een rol. Ook Rijk, gemeenten en het bedrijfsleven hebben verantwoordelijkheden om bij te dragen aan een goed functionerend ecosysteem waarin alle betrokken partijen vanuit hun rol en kracht een bijdrage leveren aan de voorliggende opgave. De provincie is daarbij een schaalgrootte die past om te komen tot een gerichte, gecoördineerde en gezamenlijke aanpak.

Meer dan 100 partijen hebben dit onderkend en hebben onder de regie van de EBZ en de provincie medio 2019 hun handtekening gezet onder het Human Capital akkoord Zuid-Holland. Daarin zijn doelstellingen geformuleerd die nodig zijn om te komen tot die goed opgeleide beroepsbevolking en die veerkrachtige arbeidsmarkt waarin de aanwezige potentie optimaal wordt benut. Zaken die juist ook in veranderende economische tijden van cruciaal belang zijn.

INZET PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Middels het al genoemde Human Capital akkoord Zuid-Holland zijn de doelstellingen geformuleerd die nodig zijn om tot komen het gewenste arbeidspotentieel, een goed functionerende ecosysteem en arbeidsmarkt. De provincie heeft in het coalitieakkoord 'Elke dag beter' aangegeven het Human Capital Akkoord uit te voeren en samen met de Economic Board Zuid-Holland te investeren in een programmteam en te zorgen voor cofinanciering van concrete projecten.

Om partijen ook gezamenlijk in die richting te bewegen is coördinatie en afstemming nodig. Bestuurlijk is die gevonden via de oprichting van een taskforce binnen de EBZ waarin naast de provincie ook andere triple helixpartijen een rol hebben.

HOE DOEN WE DIT?

De provincie heeft een bescheiden klein maar daadkrachtig programmteam aangesteld om uitvoering te geven aan het Human Capital akkoord. Deze is gepositioneerd bij EBZ/ IQ om optimaal gebruik te kunnen maken van de aldaar aanwezige kennis en contacten en om synergie te kunnen realiseren met de innovatie- en business development vraagstukken waar Human Capital een belangrijke rol in speelt. Het programmteam heeft veel kennis van de (arbeids)markt en is in staat om partijen bij elkaar te brengen, synergie en cohesie te zoeken en te komen tot concrete afspraken die bijdragen aan de doelstellingen van het Human Capital Akkoord.

Er wordt nauw samengewerkt met partners, waaronder bedrijven, ondernemersnetwerken, gemeenten, UWV en onderwijsinstellingen. Er is een instrumentarium opgezet dat naast een werkbudget bestaat uit een subsidieregeling om deelakkoorden aansluitend op het brede Zuid-Hollandse Human Capital akkoord financieel te kunnen ondersteunen.

Gedachte is dat dit programmteam en het instrumentarium in de nabije toekomst niet alleen op de financiële schouders van de provincie rust, maar ook vanuit andere partijen zal worden ondersteund.

HOOFDSTUK 4: ECONOMISCHE SECTOREN

WAAROM IS DIT EEN BELANGRIJK ECONOMISCH THEMA VOOR DE PROVINCIE?

De transitie naar een duurzame en digitale economie door middel van innovaties moet vooral plaatsvinden door en mét het bedrijfsleven. Een belangrijke rol is daarbij weggelegd voor de bedrijven binnen de Zuid-Hollandse topsectoren. Deze sectoren vormen gezien hun omvang en innovatiekracht een belangrijke basis van onze economie, en zijn internationaal koploper op het gebied van innovatie en ondernemerschap. Daarmee vormen zij ook de sleutel om de transitie naar een duurzame en digitale economie te realiseren. Alle negen nationale economische topsectoren hebben een sterke vertegenwoordiging in Zuid-Holland, met een hoge toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Die diversiteit van de economie is een belangrijke kracht van Zuid-Holland. Naast de aanwezigheid en omvang van deze topsectoren in Zuid-Holland, onderscheidt deze regio zich ook met de hoge kwaliteit van de topsectoren. Het stimuleren van innovatie binnen topsectoren is dan ook belangrijk, omdat ze van wezenlijk belang zijn voor de Zuid-Hollandse economie en zodoende de basis vormen van onze economische structuur. Ook het streven naar een rijk vestigingsklimaat met goede werklocaties en voldoende arbeidskrachten heeft direct impact op deze sectoren.

WAT ZIJN ONZE DOELSTELLINGEN?

De provincie Zuid-Holland wil haar innovatievermogen verder vergroten om onze opgaves mee het lijf te gaan, onze concurrentiepositie verder te verbeteren, kennis te valoriseren en nog aantrekkelijk te worden voor bedrijvigheid om zich te vestigen. Met dit gerealiseerde innovatiepotentieel wil de provincie een essentiële bijdrage leveren aan een digitale, duurzame en weerbare economie. Wij hebben in het bijzonder aandacht voor versterking van de Greenports, het Haven- & Industrieel Complex (HIC), Aerospace, Smart Industry, Life Sciences & Health (LSH), Logistiek & Maritiem en Biotechnologie. Daarbij zetten we met name in op activiteiten die bijdragen aan de ondersteuning van het innovatieve MKB en versterking van het innovatie-ecosysteem binnen de sectoren.

HOE DOEN WE DIT?

De provincie zet diverse instrumenten en activiteiten in ter versterking van de Zuid-Hollandse topsectoren. Voor het stimuleren van innovatie, de transitie naar digitaal en duurzaam binnen de

sectoren en een goed vestigingsklimaat wordt enerzijds gebruik gemaakt van de algemene instrumenten, die in het voorgaande hoofdstukken zijn beschreven. Daarnaast zijn er voor diverse sectoren middelen beschikbaar om specifieke investeringen en inzet ter versterking van de sector te plegen. Een beschrijving van deze inzet per sector is hieronder weergegeven.

Haven industrieel complex (HIC)

De haven van Rotterdam is van groot belang voor de regionale en nationale economie en werkgelegenheid, en vormt een onmisbare schakel in de transitie naar een nieuwe economie.

Hierbij gaat het niet alleen om het helpen realiseren van een CO₂-arme, circulaire en slimme Haven, maar ook om het benutten van de economische kansen die hiermee gepaard gaan. Het Havenindustrieel complex is een gebied dat gevormd wordt door drie belangrijke onderdelen:

1. Global Hub: zeevaart en transport en logistiek naar het achterland;
2. Europe's Industrial Cluster (één van de belangrijke uitdagingen zoals genoemd in het concept herijking havenvisie van het Havenbedrijf Rotterdam); olie, chemie, energie en biobased clusters, maakindustrie;
3. Maritiem cluster: zeevaart, binnenvaart en alle maakindustrie daar omheen.

Deze onderdelen zijn met elkaar verweven en versterken elkaars economische positie en innovatiekracht. Om in de toekomst competitief te blijven staan we voor een grote transitieopgave; een economische transitie naar duurzaam, circulair en digitaal. Maar daarnaast is het behoud van een aantrekkelijk vestigings- en investeringsklimaat een belangrijke opgave. Alle drie de onderdelen van het HIC staan voor deze uitdagingen. Waarbij voor het Industrial Cluster de grootste nadruk ligt op de energietransitie en de grondstoffentransitie. Voor de Global hub is de belangrijkste opgaven om versnelt toe te werken naar duurzame, digitale logistieke ketens. Voor het maritieme cluster is de belangrijkste uitdaging om het cluster verder door te ontwikkelen, zorg te dragen voor een blijvend aantrekkelijk vestigingsklimaat waar de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt een belangrijke pijler in is.

De provincie richt zich binnen het HIC op:

- Het stimuleren van samenwerking en innovatie,
- Het ruimtelijk accommoderen van havengerelateerde ontwikkelingen en overslaglocaties,

- Het stimuleren van een energie- en grondstof efficiënte haven,
- Het stimuleren van de Greenport- en Mainport-relatie door facilitering van het bedrijfsleven.

In 2020 is samen met diverse stakeholders een pilot gestart die zich richt op het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid in het haven-gebied (en omliggend verzorgingsgebied) op het gebied van (her)gebruik van CO₂, afval en biograndstoffen in productieprocessen. In zowel programma 3 als 4 zijn middelen gereserveerd om in 2021 (via subsidies) financieel bij te kunnen dragen aan enkele initiatieven. In beleidsprestatie 4.1.3 gaat het om een bedrag van € 0,45 mln. In 2021 wordt de aanpak van de pilot verder doorontwikkeld, wat mogelijk leidt tot additionele voorstellen in 2022 en verder.

Maritieme industrie

Zoals hierboven al omschreven vormt de maritieme sector een belangrijke economische draaischijf voor de maakindustrie in Zuid-Holland. Bovendien levert zij veel toegevoegde waarde aan de economie en voor het functioneren van het Haven Industrieel Complex (HIC). Zuid-Holland is een belangrijke thuisbasis voor deze sector door de grote vestigingsplaats- en clustervoordelen. Immers, de bereikbaarheid over water is gunstig. Daarnaast zijn er goede watergebonden werklocaties en beschikt Zuid-Holland over een fijnmazig netwerk van gespecialiseerde toeleveranciers, branche-instellingen en onderwijs en onderzoeksinstellingen. Die voordelen zorgen er voor dat bedrijven in de regio blijven en internationaal opereren. Zuid-Holland wil deze positie behouden en zo mogelijk versterken.

De inzet van de provincie richt zich op het stimuleren van innovaties en netwerken en op het behoud van goede maritieme locaties. In de afgelopen jaren zijn al flinke stappen gezet. Er zijn verschillende Fieldlabs gekoppeld aan de sector, zoals SMASH, de RDM campus en het SMITZH programma. De binnenvaartsector werkt aan de verduurzaming van de binnenvaartschepen. De provincie is daarbij LEAD partner in het Europese Binnenvaartprogramma CLINSH. Via het netwerk Maritime Delta versterkt de provincie de samenwerking gericht op innovaties in het MKB en de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt. Ook participeert de provincie sinds 2018 het netwerk Rotterdam Maritime Capital of Europe, met als doel (inter)nationale promotie en acquisitie

van het maritieme cluster in ZH. Wanneer relevant wordt op nationaal en Europees niveau gelobbyd voor de belangen van de sector.

De provincie richt zich verder op het behoud van bedrijventerreinen aan het water en werken we onder meer via de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D) aan de ontwikkeling van watergebonden terreinen in de regio Drechtsteden.

Greenports

Met vier van de zeven nationale Greenports, een productie-, handels- en exportwaarde van enkele miljarden per jaar en veel werkgelegenheid, is de tuinbouwsector een belangrijk onderdeel van de regionale economie. Daarnaast geeft de aanwezigheid van alle fasen van het productieproces, van zaadveredeling en kassenbouw tot teelt en verslogistiek in, met name Greenport West-Holland, een concurrentie- en innovatievoordeel. Innovaties kunnen direct toegepast worden in de teelt en deze leereffecten leiden weer tot versnelde innovatie. De Zuid-Hollandse Greenports zijn exportgericht en behoren tot de internationale top. De Greenports dragen daarnaast bij aan de maatschappelijke opgaves. Een toenemend deel van de wereldbevolking leeft in stedelijk gebied en het aantal steden met meer dan een miljoen inwoners breidt zich uit. In de toekomst komen metropolitane gebieden voor steeds meer uitdagingen te staan, bijvoorbeeld als het gaat om voedsel en gezond leven, vergroening van de stad voor klimaatadaptie en leefbaarheid. Deze maatschappelijke opgaves vragen om innovatieve oplossingen en slimme specialisaties vanuit de sector.

Versnelling van transitie is noodzakelijk om de toppositie te behouden. Slimme specialisaties en nieuwe verdienmodellen zijn noodzakelijk om de internationale concurrentiestrijd aan te kunnen. Dit vraagt om een aantal fundamentele innovaties en de nodige investeringen in verduurzaming, digitalisering en in de toepassing en opschaling ervan. Hierbij is ook een transitie nodig naar integrale clusters waar teelt, handel en logistiek zich ruimtelijk vermengen, met meer verwevenheid tussen de Greenports onderling en met de Mainports.

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking en positionering, innovatie en

internationalisering, modernisering van teeltareaal, verslogistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport en door samenhang van economisch beleid met beleid voor Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Dit doet zij met behulp van samenhangend ruimtelijk en economisch beleid, projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken.

Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. Zuid-Holland heeft daarom de afgelopen jaren gewerkt aan het ondersteunen van de lokale en nationale triple helix greenport-structuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid-Hollandse Greenports.

Daarnaast neemt zij deel aan de het netwerk Green meets Ports en aan de landelijke governance Greenports Nederland met de landsbrede triple helix Nationale Tuinbouwagenda 2019-2030. Ook is er inzet op Greenports via de Economic Board Zuid-Holland, met als een van de speerpunten "Feeding & Greening Megacities". Op Europees niveau is de provincie lid van het netwerk ERIAFF. Via ERIAFF nemen de provincie en de Greenport

West Holland deel aan innovatieve Horizon 2020 projecten.

Aerospace

Aerospace beschikt binnen Zuid-Holland over een wereldwijd uitzonderlijke bundeling van kennis en kunde op het gebied van ontwerp en bouw van vliegtuigen, drones (UAV's) satellieten, (meet) instrumenten en het inrichten van vliegvelden. Een belangrijk onderdeel van de Aero-space sector is het ruimtevaartcluster. 80% van de ruimtevaartactiviteiten in Nederland bevinden zich in Zuid-Holland met name in de "ruimtevaart-ruit" Noordwijk-Leiden-Den Haag-Delft. Vanwege de goede uitgangspositie en de grote toegevoegde waarde die Aero-space ook binnen de topsector High Tech Systemen en Materialen (HTSM) genereert, kan inzet op Aero-space (waaronder ruimtevaart) worden gezien als kans om de regionale economie en de concurrentiepositie van de provincie te versterken. Daarnaast beschikt de sector over een groot innovatief vermogen.

Omdat de provincie een rol kan spelen in het versterken van het regionale innovatieecosysteem waarin deze potenties kunnen worden benut, vormt dit een belangrijke motivatie voor haar inzet binnen deze sector.

De provincie werkt vanuit haar rol en verantwoordelijkheid aan de versterking van het Aerospace cluster. Hierbij zet de provincie onder meer in op:

- In 2021 zal het Nationaal Instituut voor Ruimteonderzoek (SRON) van Utrecht naar de nieuwbouw op het Leiden Bioscience Park verhuizen. De provincie heeft dit mede mogelijk gemaakt. Hierdoor wordt de clustering van ruimtevaartactiviteiten in Zuid-Holland verder versterkt.
- De provincie werkt de komende jaren verder aan de ontwikkeling van Space Campus Noordwijk. De Regio Deal ESTEC en Space Campus Noordwijk ligt ten grondslag hieraan.
- Voorts zet de provincie in op de Actie Agenda 2019-2022 voor samenwerking in de space-sector tussen de twee sterke Europese ruimtevaartregio's Bremen en Zuid-Holland.
- De provincie ondersteunt de lobby van de Nederlandse space sector voor een structurele verhoging van rijksmiddelen voor ruimtevaart.
- Op het vlak van luchthaven innovaties is de regio Zuid-Holland uitstekend gepositioneerd, door de aanwezigheid van de kennis-as Leiden-Rotterdam-Delft, vele (MKB-) bedrijven op het gebied van lucht- en ruimtevaart, en industrieel havencluster waarmee verbindingen kan worden gezocht. Rotterdam the Hague Innovation Airport is een door de Royal Schiphol Group erkende proeftuin voor de Next Generation Airport waarbij innovaties voor de nieuwe economie en de luchthaven van de toekomst worden gecombineerd.
- Unmanned Valley Valkenburg is een Fieldlab op een deel van het voormalig vliegveld Valkenburg. Op Unmanned Valley wordt ingezet op de realisatie van een ecosysteem voor technologie van onbemande systemen, waaronder drones en een dronetestcentrum. De provincie heeft onder andere bijgedragen in het verkrijgen van een (tijdelijke) luchthavenregeling waardoor het testen met drones mogelijk wordt gemaakt. Ook zijn middelen vanuit EFRO Kansen voor West 2 en provinciale cofinanciering ingezet ter ontwikkeling van dit Fieldlab.

Life science and health

De sector Life Sciences & Health (LSH) is één van de economische topsectoren van Zuid-Holland. Het is een innovatieve en technologie-intensieve sector gericht op gezondheid en zorg, die tot de top van de wereld behoort op wetenschappelijk gebied en in ondernemerschap. De sector telt in de provincie ruim 200.000 banen en bijna 18.000 vestigingen. De sector staat daarnaast in het

middelpunt van een van de grootste maatschappelijke uitdagingen van onze tijd: het gezond houden van een steeds ouder wordende bevolking. Ook heeft de coronacrisis voor nieuwe uitdagingen gezorgd, en werken wetenschappers en bedrijven hard aan oplossingen. Nieuwe technologieën bieden kansen om oplossingen voor deze uitdaging te ontwikkelen. Tegelijkertijd biedt dit ook economische kansen. De sector levert op die manier zowel een bijdrage aan oplossingen voor zorgvraagstukken als aan economische groei en werkgelegenheid.

De provincie Zuid-Holland draagt vanuit haar eigen rol en opgaven bij aan deze ontwikkelingen en heeft jaarlijks middelen gereserveerd voor 'versterking Life Sciences & Health'. Dit budget wordt aangewend voor investeringen en programma's waarmee de sector in Zuid-Holland verder kan ontwikkelen. Het beschikbare budget wordt onder andere ingezet voor het LSH-programma Holland United States Bridge (HUB) dat als belangrijkste doel heeft om Life Sciences bedrijven uit Zuid-Holland toegang te verlenen tot de Amerikaanse kapitaal- en gezondheidszorgmarkt.

Daarnaast is regeneratieve geneeskunde in Zuid-Holland een belangrijk speerpunt binnen de sector. Om de ontwikkelingen op het gebied van regeneratieve geneeskunde te versnellen ondersteunt de provincie de stichting RegMed XB, een samenwerking gericht op regeneratieve geneeskunde. Ook wordt de ontwikkeling van het Netherlands centre for the Clinical advancement of Stem cell & Gene Therapies (NECSTGEN) die het LUMC op het Leiden Bio Science Park wil ontwikkelen ondersteunt, waarmee de Zuid-Hollandse koppositie op het gebied van regeneratieve geneeskunde wordt versterkt.

Smart Industry

De digitalisering van de industrie, oftewel Smart Industry, wordt gedreven door ontwikkeling van nieuwe ICT en productietechnologie en verandert de industrie radicaal. Om (internationaal) concurrerend te blijven is het cruciaal om de digitalisering in de (maak)industrie in Zuid-Holland te versnellen.

Het SMITZH-programma (Smart Manufacturing Industriële Toepassing in Zuid-Holland) stimuleert innovatie bij de maakindustrie om hun productieproces te digitaliseren, automatiseren of te robotiseren door kennis en financiering te bieden

voor projecten die zij uitvoeren met fieldlabs. Dit leidt tot het versterken van de concurrentiepositie van bedrijven en het innovatieve vermogen van de regio. SMITZH fase 3 (najaar 2019-najaar 2022) heeft een omvang van 12 miljoen euro, waarvan de Provincie Zuid-Holland 5,2 miljoen euro en TNO 1,5 miljoen euro bijdragen. Het programma bestaat uit een consortium van elf partners. SMITZH is een initiatief van de Provincie Zuid-Holland, InnovationQuarter, TNO, Metropoolregio Rotterdam en Den Haag.

De doelgroep voor SMITZH bestaat uit de maakbedrijven in Zuid-Holland en de technologische toeleveranciers, naar schatting 10.000 bedrijven. In overleg met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en op aandringen van partners als de Metaalunie, OOM, OTIB, is de doelgroep verbreed naar de installatie- en onderhoudsbranche, waar veelal dezelfde of vergelijkbare uitdagingen gelden als het gaat om implementatie van nieuwe technologie.

Logistiek

Zuid-Holland is de transportprovincie bij uitstek. Dit is een gevolg van de aanwezigheid van een groot Haven Industrieel Complex, de Greenports Oost- en Westland, de Bollenstreek en Boskoop, goede multimodale verbindingen met voor- en achterland en bevoorrading van de Randstad. Voor het functioneren van het bedrijfsleven in Zuid-Holland is een efficiënt multimodaal ver-

voers- en (binnen) havensysteem essentieel. In die zin is het één van de belangrijkste randvoorwaarden voor economische groei in Zuid-Holland. De sector Transport & Logistiek (T&L) is één van de nationale topsectoren. In Zuid-Holland is het één van de grootste sectoren wat betreft de werkgelegenheid en verdienvermogen. Zij is goed voor ruim 95.000 banen en een toegevoegde waarde van meer dan € 9 miljard. Logistiek heeft diverse raakvlakken met andere provinciale opgaven: Bereikbaarheid, bedrijventerreinen, verduurzaming, Greenports, zorgvuldig ruimtegebruik: Logistiek staat letterlijk en figuurlijk overal tussenin. Vanwege het economisch belang, de noodzakelijke duurzame transitie en de grote verbondenheid en toegevoegde waarde voor andere topsectoren en (inter)nationale verbondenheid wil de provincie zich verder inzetten om de kracht van het transport en logistieke systeem sterk te houden.

Vanwege deze intermediaire positie raakt logistiek de gebruikelijke provinciale taken op het gebied van mobiliteit, economie, ruimte en infrastructuur; Goederenvervoer maakt gebruik van (provinciale) wegen en vaarwegen. Maar daarnaast heeft logistiek ook een ruimtelijke dimensie in de vorm van de talrijke distributiecentra, container- en railterminals, binnenhavens, overslagpunten en truckparkings. En tenslotte zit er aan logistiek een specifiek economische dimensie, in de vorm van een innovatie- en

digitaliseringsagenda, ontwikkeling van arbeidsmarkt en onderwijs, en de bijdrage aan de energietransitie. Het zijn deze twee laatste pijlers – de ruimtelijke en economische – waar in dit programma economie aandacht aan wordt besteed.

Voor de economische toegevoegde waarde van het transportsysteem is het van belang dat de infrastructuur en vervoersknooppunten goed aansluiten bij de behoefte van de bedrijven en de ontwikkeling van toplocaties. Zo zetten we in op behoud van areaal van watergebonden bedrijventerreinen met een goede multimodale bereikbaarheid.

Daarnaast worden ook agrologistieke handels- en transportcentra (Coolport Waal- en Eemhaven, ABC-Westland) aan het kernnet waar mogelijk ruimtelijk versterkt. Met de ontwikkeling van de A12-corridor als logistieke hotspot ondersteunt de provincie de gemeenten met hun aanpak om de kwantiteit en de kwaliteit van logistieke terreinen en de ontsluiting van bedrijventerreinen die gelegen zijn rondom de A12 goed op elkaar af te stemmen. Omdat in zijn algemeenheid de druk op de schaarse ruimte in Zuid-Holland groter wordt, gaat de provincie een verkenning uitvoeren naar de mogelijkheden voor clustering van logistieke bedrijvigheid. Enerzijds om ook in de toekomst voldoende ruimte voor deze belangrijke sector te kunnen bieden, zoals bijvoorbeeld in Nieuw Reijerwaard voor de (agro-)logistiek. Anderzijds om te voorkomen dat er sprake is van schade en overlast, bijvoorbeeld in de vorm van de ‘verdozing’ van het landschap, een onderwerp dat het afgelopen jaar mede door de PAL (Provinciale Adviesraad Leefomgeving) bij de provincie is geagendeerd. Daarnaast is de provincie in het programma MoVe (Mobiliteit en Verstedelijking in de regio Rotterdam – Den Haag) bezig te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om bouwlogistieke hubs op bepaalde plaatsen te clusteren.

Voor de economische pijler ondersteunt de provincie de logistieke sector via de subsidieregeling MIT Zuid-Holland en de subsidieregeling RNIZ. Ook heeft de sector toegang tot de Europese middelen EFRO Kansen voor West 2 en Interreg en bijbehorende provinciale cofinanciering. Daarnaast kunnen bedrijven in de sector gebruik maken van de diensten van Innovation-Quarter op het gebied van de actielijnen Innoveren, Investeren en Internationaliseren. Wanneer

relevant wordt op nationaal en Europees niveau gelobbyd voor de belangen van de sector. De sector kent daarnaast een stevige opgave voor verduurzaming. Maar verduurzaming en vernieuwing zijn ook van belang om als logistiekbedrijf concurrerend te blijven. De provincie heeft in deze transitie een agenderende, kaderstellende en faciliterende rol. Er wordt ingezet op slimme logistieke concepten binnen het MKB, op innovaties binnen de verschillende vervoerssystemen (weg en binnenvaart), op innovaties in de overslag van goederen en op een betere samenwerking tussen vervoerders en verladers (Lean and Green) om lading te bundelen. Tenslotte is er binnen de sector een forse uitdaging op het gebied van digitalisering, terwijl de mogelijkheden groot zijn: Logistiek als een ‘Physical Internet’ biedt vele mogelijkheden om transport te optimaliseren, uitstoot te verminderen, bereikbaarheid te vergroten, maar is lastig te realiseren in een sterk gefragmenteerde sector met vele partijen. De provincie onderzoekt in lopende trajecten op welke wijze zij hier een bijdrage aan kan leveren.

Voor het stimuleren van innovatie binnen de sector kan gebruik worden gemaakt van de instrumenten die zijn opgesomd in de paragraaf ‘Stimuleren van innovatie’. De financiële middelen die betrekking hebben op het thema Logistiek zijn grotendeels geborgd bij de beleidsterreinen mobiliteit, goederenvervoer over water en energie. Daarnaast stuurt de provincie via het ruimtelijk instrumentarium op behoud van het areaal voor watergebonden bedrijvigheid en Hoger Milieu Categorie (HMC) bedrijvigheid, zodat ook in de toekomst goederenvervoer over water geborgd blijft. Via het vraaggerichte bedrijventerreinenbeleid wordt gewerkt aan de balans tussen de kwaliteit en de kwantiteit van terreinen. Ook kent dit beleid twee subsidieregelingen: planvormingssubsidie bedrijventerreinen en subsidieregeling Energie op bedrijventerreinen, die mede tot doel hebben om bedrijventerreinen te verduurzamen.

Biobased

In een circulaire economie worden fossiele, kritieke en niet-duurzame grondstoffen vervangen door duurzaam geproduceerde, hernieuwbare en algemeen beschikbare grondstoffen. Het gebruik van biomassa voor inhoudsstoffen, chemicaliën, materialen en brandstof speelt hierbij een belangrijke rol. Deze transitie vergt onderzoek en innovatie.

In Zuid-Holland hebben we een zeer goede uitgangspositie op het gebied van biomassa. De regio kent diverse innovatieve bedrijven, en heeft met de Biotech campus in Delft (en de daar gevestigde Bioprocess Pilot Facility), de aanwezige kennisinstellingen, het grootste chemische complex van Nederland en diverse Greenports (ook leverancier van biomassa) in onze regio allerlei troeven. Op het gebied van kennisontwikkeling, onderzoek, innovatie en ondernemerschap kan Zuid-Holland een grote bijdrage leveren.

De Provincie ondersteunt – in samenwerking met DSM, Havenbedrijf Rotterdam, IQ en de BPF de omvorming van het DSM terrein in Delft naar een open innovatie omgeving als Bio Tech Campus in Delft. Zuid-Holland is onderdeel van de Circular & Biobased Delta in Zuid-West Nederland (samen met Zeeland en Noord-Brabant), en is samen met Lombardije (Italië) de lead partner voor de Bio Economy Pilot van het samenwerkingsverband van Europese regio's Vanguard Initiative.

Breed MKB

Het 'brede' MKB is het fundament van de Nederlandse economie. Zij vormen de meerderheid van de ondernemingen met personeel en zijn belangrijk voor de economie en werkgelegenheid. Tevens hebben zij een belangrijke maatschappelijke functie

in de lokale gemeenschap en voor de leefbaarheid van onze dorpen en steden. Veel van deze bedrijven bevinden zich dan ook op lokale bedrijventerreinen, kantoorlocaties en winkelgebieden.

Tegelijkertijd staat het MKB voor grote uitdagingen. Veel ondernemers hebben moeite om hun hoofd boven water te houden en mee te komen in de transitie naar een duurzame, digitale en weerbare economie. Ook is het MKB hard geraakt door de coronacrisis. De ondersteuning en versterking van het MKB is dan ook noodzakelijk en urgent, om zowel de belangrijke economische als maatschappelijke functie van het MKB te verstevigen en daarmee het 'fundament' van onze economie te versterken.

In het kader van de ondersteuning van het MKB streeft de provincie naar versterking van een robuust ecosysteem voor ondernemerschap voor het brede MKB. Daarbij zetten we in op het creëren van de optimale randvoorwaarden voor ondernemen, zoals MKB-netwerken, financiering, talent, toepassen en verspreiden van nieuwe kennis en innovaties, goede dienstverlening, en de bijdrage aan de transities. De beschikbare middelen worden ingezet om deze losse elementen en zo het totale ecosysteem voor ondernemerschap voor het MKB te versterken.

HOOFDSTUK 3: FINANCIËN

FINANCIËN PZE 2021-2025

september 2020

Bedragen x € 1.000,-

Betreft exploitatielasten excl. personeelslasten (apparaatslasten)

Subsidies naar uitgavejaar conform activiteitenpatroon bij de ontvanger

	2021	2022	2023	2024	2025	TOTAAL
2 TRANSITIE NAAR EEN DUURZAME EN DIGITALE ECONOMIE						
2.1 Digitaal	904	433	633	0	0	1.970
2.2 Circulair (incl Accez)	2.646	2.546	1.674	0	0	6.866
2.3 Innovatie instrumentarium	26.209	19.711	17.983	12.646	7.296	83.845
InnovationQuarter organisatie	4.310	2.339	2.339	1.742	1.742	12.472
Subsidieregeling MIT Zuid-Holland	10.050	7.050	6.620	4.950	1.800	30.470
Subsidieregeling RNIZ	1.602	1.419	1.500	1.200	750	6.471
Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland	2.429	1.888	1.654	750	150	6.871
Fieldlabs & innovatieprogramma's Zorg/Klimaat	2.550	0	0	0	0	2.550
Innovatieteam	610	475	350	0	0	1.435
Europa: EFRO en Interreg	2.430	4.320	3.225	2.000	1.000	12.975
Overig en algemeen innovatie	2.228	2.220	2.295	2.004	1.854	10.601
3 RIJK VESTIGINGSKLIMAAT						
3.1 Werklocaties (incl Dolderman)	6.908	7.385	4.533	6.138	4.863	29.826
3.2 Human Capital (incl Traineeship proj)	3.950	2.100	2.100	0	0	8.150
4 ECONOMISCHE SECTOREN	11.087	9.496	6.159	910	870	28.520
Haven Rotterdam	450	0	0	0	0	450
Maritiem incl Leerpark Drechtsteden	320	1.180	500	500	460	2.960
Greenports incl impuls Westland	3.910	3.460	1.609	410	410	9.797
Aerospace	1.600	2.600	3.100	0	0	7.300
LSH	2.200	200	200	0	0	2.600
Smart industry	1.307	1.306	0	0	0	2.613
Logistiek	0	0	0	0	0	0
Biobased economy	950	400	400	0	0	1.750
Breed MKB	350	350	350	0	0	1.050
TOTAAL	51.704	41.670	33.082	19.693	13.028	159.177

COLOFON

Dit is een uitgave van de provincie
Zuid-Holland.

September 2020

Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602 2509 LP Den Haag

Samenstelling en redactie
Bureau Economische Zaken
Provincie Zuid-Holland

Vormgeving en productie
Vakteam Grafimedia, provincie Zuid-Holland

200801167

SPACE EXPO

SPACE EXPO